

Dekenstraat 2, 3000 Leuven

BEGELEIDING

Tel 016 32 60 22
Fax 016 32 57 74
e-mail vclb.begeleiding@clb-net.be

NASCHOLING

Tel 016 32 62 85
Fax 016 32 57 74
e-mail: vclb.nascholing@clb-net.be

HULPVERLENING INZAKE SEKSUEEL MISBRUIK VAN KINDEREN EN JONGEREN: HET CLB IN EEN SLEUTELPOSITIE

CLB-teamleden hebben sinds vele jaren – ook vóór “Dutroux” – gesprekken met leerlingen over seksueel misbruik. Soms komen kinderen en jongeren rechtstreeks met hun probleem – soms via andere leerlingen of via een leerkracht of interne schoolbegeleider. Soms brengen ze eerst een studie- of ander probleem om het vertrouwen “af te tasten” vooraleer ze het verhaal van misbruik durven brengen.

De CLB's beschikken over multidisciplinaire hulpteams dichtbij kinderen en jongeren en hun opvoeders op school en thuis. Hun werking gebeurt onafhankelijk maar in samenwerking met de school. Op deze manier bieden ze hulp aan leerlingen maar ook aan de school en het gezin. Tevens hebben zij ruime contacten en overleg met andere hulpverlenings- en gezondheidsdiensten, bijv. met de Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Ook deze diensten schakelen CLB-teams in voor hun werk. De CLB-er helpt de leerling, ondersteunt de leerkracht en werkt in netwerken met andere diensten: zij bekleden een draaischijffunctie.

Hier lees je hoe de CLB-teams aan de slag gaan met het verhaal, vermoeden van misbruik van... en zoeken uit wat voor het kind of de jongere in elke situatie het meest helpend is. Daarvoor hebben we geen feiten en bewijzen nodig. Die zijn er trouwens niet altijd. Wij opteren duidelijk voor de hulpverlening op de eerste plaats. Feiten en bewijzen zoeken en strafmaatregelen treffen, is voor politie en justitie. En deze weg is soms nodig. Ook dan kan hulpverlening nog een ondersteunende rol opnemen.

Hoe hoe helpt een CLB inzake seksueel misbruik van kinderen en jongeren?

En kan het CLB een bijdrage leveren aan een schoolbeleid inzake preventie van geweld en misbruiksituaties?

Kinderen en jongeren, leerkrachten en gezinnen hebben nog meer informatie nodig over discrete hulpverlening. Daarover wordt immers niet bericht in de media.

OMGAAN MET KINDERMISHANDELING,SEKSUEEL MISBRUIK IS DURVEN LUISTEREN NAAR WAT ZO MOEILIJK IS OM UIT TE SPREKEN

Lien, een meisje van 13 jaar, vertelt aan haar leerkracht dat ze regelmatig wordt lastiggevallen door haar vader. Dat verhaal komt met horten en stoten en pas nadat de leerkracht heeft beloofd om wat het meisje haar zou vertellen, zelf geheim te houden. Ook zeker haar ouders niet aan te spreken. Naarmate het verhaal vordert, blijkt dat 'lastigvallen' in feite bestaat in een serieus seksueel misbruik: verkrachting en ernstige druk op het kind om te zwijgen.

Na het verhaal is de lerares erg ontdaan. Niet in staat om het verhaal voor zich te houden, spreekt ze de directeur van de school erover aan. Die besluit op zijn beurt om het CLB in te schakelen.

Als CLB-medewerker zie ik dat er naar gelang de positie die ingenomen wordt, verschillend gekeken wordt naar het misbruik. Elk heeft ook zijn eigen verschillende verwachtingen van wat er dient te gebeuren. Ik beperk me tot vier partijen: de leerling, de school, de sociale omgeving ('men', 'de mensen') en de juridische wereld. De juridische wereld wil dat er aangifte gedaan wordt, feiten verzameld worden, onderzoek gedaan wordt naar de waarheid, de dader gestraft wordt. Zij willen Lien zo vlug mogelijk in veiligheid brengen, eventueel ook de broers en zussen plaatsen. Het sociale milieu ('de mensen') kan niet geloven dat zoiets bestaat. Is dat wel waar? Als dat zo is, verwachten mensen onmiddellijke tussenkomsten: de vader moet dringend geconfronteerd worden met de feiten, er moet onderzoek gedaan worden naar de waarheid, er moet aangifte gedaan worden. De leerkracht en de schooldirecteur willen snel een oplossing. Het misbruik stopzetten - ze willen dat de crisissituatie op school stopt, ze willen gesteund en gerustgesteld worden, willen dat er iets gebeurt. Ze willen dat het kind geholpen wordt, willen dat dit niet publiek wordt, dat de klas kan blijven functioneren. Ze willen zelf ook een rol houden in de ondersteuning van Lien. Lien wil dat men haar gelooft. Lien wil geheimhouding, vertrouwen van de leerkracht. Ze wil dat men haar verhaal ernstig neemt, dat er verbetering komt in de situatie en dat het misbruik stopt. Lien wil in geen geval dat er contact gezocht wordt met haar mama of papa. Ze wil geen drastische maatregelen: ze wil papa niet kwijt, ze wil niet dat papa gestraft wordt, ze wil niet dat zij en/of de andere kinderen geplaagd worden. Ze zegt: "Ik wil dat het stopt, maar ik zie mijn papa graag en ik wil hem niet kwetsen."

Vanuit elk gezichtspunt heeft men niet enkel een andere kijk en andere verwachtingen, men is er bovendien van overtuigd dat de andere partijen dezelfde kijk en verwachtingen hebben als zijzelf. Hoe ga ik als CLB-medewerker met dat alles om?

WAT DOE IK ALS CLB-MEDEWERKER?

In ons multidisciplinair team beschikken we over heel wat achtergrond en hulpverleningsvaardigheden, maar als het over kindermishandeling gaat, en dan ook nog over seksueel misbruik, dreigen ook wij even de pedalen te verliezen. Het gaat immers over een zwaar geladen emotionele problematiek.

Wat betekenen dan 'het kind centraal stellen' en 'maatschappelijke emancipatie', als het gaat over kindermishandeling? Wij spreken liever over zorg en respect voor jongeren dan over verantwoordelijkheid op zich nemen. "Verantwoordelijkheid" op zich nemen heeft soms te veel te maken met onszelf veiligstellen en daarbij dreigen we weer het kind op de tweede plaats te zetten.

Intussen hebben heel wat nascholingsinitiatieven voor de CLB-medewerkers deze thema's behandeld. De ICOR-studiedag (verslag in Caleidoscoop, jg. 10 nr. 4, p. 44-47), verschillende nascholingen: "Omgaan met kindermishandeling" en "Deontologische en Juridische aspecten van Leerlingbegeleiding" (zie ook CAJO-dossiers VCLB-Koepel) en intervisiesessies, Kinderrechten... gaven juiste informatie en werkten onnodige angsten weg.

Er is opnieuw meer ruimte om stil te staan bij het kind, de jongere. Er is duidelijk ruimte voor hulpverlening.

Kinderen en jongeren dienen benaderd te worden als volwaardige persoonlijkheden, niet als onmondige slachtoffers.

De beleving van de leerling staat centraal: elke stap in de hulpverlening moet door hem als helpend ervaren worden, meer ondersteuning en versterking geven en meer mondig maken. Zo kunnen jongeren, ook reeds vanaf 10 à 12 jaar, groeien in weerbaarheid en kan hun zelfwaardegevoel hersteld worden. (Ook in het gezondheidsrecht erkent men dit 'zelfbeschikkingsrecht' van kinderen en jongeren in het licht van het VN -Verdrag van de Rechten van het Kind, prof. dr. T. Vansweevelt, UIA) De jongeren worden gesteund in wat zij gaandeweg zelf wel of niet willen uitgevoerd zien van datgene wat aangeboden wordt in de hulpverlening, bv.:

- na de informatie over de mogelijkheden via justitie: "ik wens de stap naar justitie te zetten" - ook dan blijven we ondersteunend helpen;
- "ik kan het nu aan dat mijn vader wordt uitgenodigd door het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling";
- "ik kan het nu aan om enkele weken elders te verblijven terwijl thuis de crisis op zijn hoogtepunt is";
- "ik voel mij niet meer zelf fout en verantwoordelijk als mijn ouders uit elkaar gaan."

KINDEREN EN JONGEREN KOMEN NIET ZOMAAR MET HUN VERHAAL

Vaak weten ze niet beter of anders dan de situatie waar ze in leven:

"Mijn broer speelde altijd strippoker. De winnaar mocht van alles - ik verloor altijd".

De druk op geheimhouding is zeer zwaar:

"Als je het aan iemand durft vertellen, pleeg ik zelfmoord, verkoop ik je paard, moet je naar een instelling."

Ze zijn bang om niet geloofd te worden:

"Dat die joviale trainer, die man met die job dàt doet, gelooft toch niemand."

Sommige jongeren komen rechtstreeks naar ons met hun verhaal. Andere kiezen met zorg een leerkracht of vertrouwenspersoon, en nemen er hun tijd voor.

"Als ik bij juffrouw Rita in het zesde zit, zal ik het aan haar zeggen."

Ook bij ons komen leerlingen ooit met een heel andere aanmeldingsvraag, bv.

concentratieproblemen, studiemethodeproblemen ... om het terrein wat te verkennen voor ze hun eigenlijke verhaal of grote geheim brengen.

Veiligheid is er maar als we naast jongeren gaan staan, in een respectvolle en zorgzame relatie, en als we durven luisteren naar wat voor hen zo moeilijk is om uit te spreken. Hun tempo, hun woordgebruik, hoe verward en stuntelig ook, dient gerespecteerd: bv. "In mijn droom verandert hij me in een kat die hij vermoordt." of "Ik val wel voor oudere mannen."

SIGNALLEN ZIJN NIET EENDUIDIG

In de praktijk hebben we niet zoveel aan signaallijsten. Kinderen en jongeren verstoppen immers vaak hun problemen in hun gedrag: ze worden opstandig of stil en teruggetrokken of ze stoppen hun problemen in psychosomatische klachten als hoofdpijn, buikpijn enz. Je moet, ook als leerkracht, de betekenis van dat gedrag maar weten te begrijpen en dan ook nog weten te hanteren.

Overigens zijn signalen nooit eenduidig. Soms zijn er zelfs geen signalen. Signalen kunnen trouwens van alles betekenen: om het al maar enkel op school te zoeken: schoolmoeheid, verkeerde studiekeuze, negatieve klassfeer ... ook dan is er hulp nodig natuurlijk. Durf ook eens te denken dat het kind te maken kan hebben met geweld, met kindermishandeling. Leerkrachten horen uitspraken als:

"Ik ben niet graag alleen met mijn papa, mijn broer, het lief van mijn zus ..."

"Wim is zaterdagavond weer buitengesloten door zijn papa."

Leerkrachten merken soms iets in het gedrag van de leerling:

"Ik zag haar erg zenuwachtig worden toen we het hadden over rolpatronen (partnerschap en seksualiteit) in het gezin. Toen had ze door dat er bij haar thuis iets niet klopte."

LEERKRACHTEN, INTERNE BEGELEIDERS EN DIRECTIES HEBBEN INFORMATIE EN ONDERSTEUNING NODIG

Zij moeten met hun vragen, angsten, ongelooft, onmacht, paniek ... van meet af aan terecht kunnen bij de CLB-medewerker.

"Het kan toch niet, ik heb die ouders nog ontmoet op het oudercontact. De directeur twijfelt ook of het wel waar is. Wat moeten we doen?"

Beschikbaarheid, een goede samenwerking en vertrouwensrelatie tussen school en CLB is onontbeerlijk. Bijvoorbeeld zo vaak mogelijke aanwezigheid op school, maakt het makkelijker voor leerkrachten om ons aan te spreken en om met hen een rustiger moment te bepalen om hen op te vangen en met hen te overleggen. Ook voor de medewerking van het CLB in de Cel leerlingenbegeleiding. Hier zouden meer mensen en middelen veel meer mogelijk maken.

In dit overleg is het niet de bedoeling om naar feiten, waarheid, schuld en bewijzen te zoeken. Dat is de verantwoordelijkheid van justitie. Justitie is noodzakelijk, maar wij zijn voor een verantwoord inschakelen van justitie.

School en CLB-medewerkers hebben op de eerste plaats een helpende en ondersteunende verantwoordelijkheid. Zij zullen zélf hulp bieden en/of hulp verschaffen. Zelf hulp bieden: bv. een gesprek met de leerling, gesprek met de leerkracht, de directie, een teamoverleg, een overleg met het CLB, met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling ... Helpen is geven, wat door de cliënt, de hulpvrager - op de eerste plaats het kind, de jongere - als helpend en ondersteunend ervaren wordt! Hulp verschaffen betekent dat men iemand anders vraagt (ook) te helpen, bv. het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, het CBJ, de huisarts, de 100, de politie, de procureur ... De verwijzer blijft echter verantwoordelijk.

In de zorg voor kinderen en jongeren werken we met hun verhaal zoals zij het brengen, zoals zij het beleven en met de betekenissen die zij eraan geven. Wij werken op basis van vertrouwen, met vermoedens, niet met feiten en bewijzen. Het is overigens slechts zeer uitzonderlijk dat een verhaal geveinsd is. En, ook dan heeft die leerling hulp nodig: van waaruit vertelt ze dit? Wat maakt dat

deze leerling dit verhaal nodig heeft om gehoord en gezien te worden? Dat kind moet dan wel erg vastzitten.

Wij, maar ook onze kinderen horen en lezen in de media enkel over 'oppakken, veroordeling, straf, gevangenis', juridische aspecten, als het gaat over misbruiksituaties. Dit is niet het eerste en het enige wat een kind of jongere wenst, eenmaal geconfronteerd met kindermishandeling. 86 % van de ouders zijn immers gezinsleden, familie of vertrouwenspersonen van het kind. Een kind wenst niet zijn vader, broer, opa ... in de gevangenis.

We zijn bang dat kinderen nog minder dan vroeger hun verhaal durven brengen. Het is belangrijk dat zij ook informatie krijgen over hulpverlening. Ook hier heeft de school i.s.m. het CLB een taak!

COACHING VAN LEERKRACHTEN, INTERNE SCHOOLBEGELEIDERS

De CLB-medewerker zoekt van meet af aan met de leerkracht uit of die ten aanzien van de leerling al dan niet nog een ondersteunende rol kan en wil blijven spelen. Belangrijk om weten is dat de leerling pas verdere hulp zal aanvaarden als hij zich daar voldoende veilig bij voelt, als er m.a.w. met hem over een aantal zaken wordt overlegd: met wie gebeuren die gesprekken, waar, tijdens de lessen of bv. 's woensdagsnamiddags, hoe leggen we die gesprekken uit aan klasgenoten, andere leerkrachten, de ouders ...? Dit kader van veiligheid scheppen geldt immers niet enkel voor situaties van kindermishandeling. Het heeft te maken met algemene zorg voor leerlingen, met gelijk welk probleem.

Leerlingen vragen vaak geheimhouding aan de leerkracht. "Het aan niemand mogen zeggen" heeft veel verschillende betekenissen:

- Ik wil dat men rekening houdt met mij.
- Ik wil dat men mijn verhaal ernstig neemt.
- Ik wil niet dat men voor mij onverantwoorde dingen doet met mijn verhaal. Ik wil niet dat men naar mijn ouders stapt, naar de dader stapt, dit op de klassenraad brengt, aan de directeur vertelt, de politie of het gerecht inlicht...

Die vraag naar geheimhouding is een valkuil. Leerkrachten raken vaak overbelast als ze alleen aan de slag gaan en met die leerling blijven omdat ze geheimhouding beloofd hebben. Hun paniek, bezorgdheid en verantwoordelijkheidsgevoel kan dan niet gedeeld worden.

Vaak gebeurt het dat die leerlingen dan in een uitzonderingspositie terechtkomen. Op school vinden vele en langdurige gesprekken plaats met de leerkracht, de leerling contacteert voortdurend de leerkracht thuis... De leerling volgt de leerkracht tot bv. op het tennisveld, de leerkracht durft niet anders dan de leerling erg te ontzien in de les, in de klas, waardoor andere leerlingen en leerkrachten zich vragen beginnen te stellen., zich afzetten, op de duur de klas op stelten staat, er nog moeilijk lesgegeven kan worden, de leerling nog meer geïsoleerd wordt door de klasgroep en zich gaat afzetten tegen de begeleidende leerkracht en deze moeilijk komt te zitten.

Wanneer we echter van meet af aan kunnen overleggen met deze leerkrachten en interne leerlingbegeleiders kunnen heel wat van die problemen voorkomen worden, kunnen er duidelijke afspraken en afbakeningen gemaakt worden over taken en verantwoordelijkheden. Zo kan er gezorgd worden dat het slachtoffer leerling kan blijven in de klas en op school, en niet overal slachtoffer is. De leerkracht kan leerkracht blijven en de school kan school blijven. De school moet immers te allen tijde in de mogelijkheid kunnen blijven om vanuit haar bezorgdheid te reageren op bv. onaanvaardbaar gedrag van de leerling in de klas, op dalende schoolprestaties, schoolverzuim, op voor iedereen zichtbare blauwe plekken enz. Die zorg moet men kunnen blijven uitspreken aan

de leerling, en ook aan de ouders. Zoniet verliest de jongere het zicht op het effect van zijn gedrag. Ook dat is funest voor zijn zelfbeeld en zijn ontwikkeling.

EEN HELPEND NETWERK

Elke begeleidingssituatie is nieuw en complex en vraagt van meet af aan overleg. Vaste protocollen blijken slechts beperkte hulpmiddelen te zijn. Elke hulpverlening eist maatwerk: op maat van de leerling, maar ook rekening houdend met de leerkracht, het zorgteam, de school, het CLB-team. Welk belang hecht men aan leerlingbegeleiding? Aan overleg? Welke ruimte geeft men aan leerkrachten? Aan samenwerking met het CLB. Bij de besprekingen van "Bijzondere Bepalingen": samenwerkingsafspraken tussen school en CLB komen deze thema's op tafel.

Er is immers tijd en ruimte nodig om vragen en gevoelens van leerkrachten op te vangen en te overleggen:

bv. over schuldgevoelens en verantwoordelijkheden van leerkrachten:

"Had ik het al maar eerder doorgehad! Wat moeten we zeggen op de klassenraad en wat niet? Aan de directie en coördinatoren? Wat met de andere leerlingen die op de hoogte zijn van het misbruik? Moeten we toch met de ouders contact nemen? Wie en op welke manier, met welke ingang? bv. het bespreken van de gevoelens ten opzichte van de dader:

Moet die dan niet gestraft worden? En als het misbruik zich intussen nog eens voordoet? vragen over de moeders: hebben die dan niets in de gaten? Vragen over juridische verantwoordelijkheid ..."

De leerkracht en de interne begeleider kan met deze vragen terecht bij de CLB-medewerker, die op zijn beurt terecht kan bij zijn multidisciplinair CLB- team. Voor verder overleg, coaching en intervisie kan de CLB-medewerker terecht op het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling.

De leerkracht geeft over het functioneren van de leerling feedback aan de CLB-medewerker.

Bv. "Ze heeft hard geleerd voor haar toets, ze is rustiger nu, maar snapte niet dat er zo lang gepraat werd over mama."

Andere leerkrachten weten dat deze leerling extra ondersteuning en eventueel extra leerhulp kan gebruiken omdat er problemen zijn van vertrouwelijke aard, dat deze leerling in een moeilijke situatie zit. Wanneer te veel leerkrachten weten dat het om kindermishandeling gaat, wordt deze leerling door te veel mensen bekeken door deze 'gekleurde' bril en wordt hij te veel als slachtoffer en te weinig als leerling benaderd. Schooldirectie en coördinatoren weten van het helpende netwerk rondom deze leerling. In de Cel Leerlingbegeleiding kunnen daarover afspraken worden gemaakt. Zij weten wie deel uitmaakt van het netwerk en met wie (en hoe vaak) de gesprekken verlopen.

HULPVERLENEN IS BALANCEREN

Elke hulpverlening inzake mishandeling is balanceren tussen druk en hulp, tussen het creëren van veiligheid voor de jongere en wat de jongere zélf wil. Het misbruik dient zo vlug mogelijk te stoppen. Daardoor zetten we de leerling onder druk. Maar ook de hulpverlener voelt zich onder druk gezet. Er zijn de verwachtingen die de leerkracht zelf heeft of die van de schooldirectie, van 'men', van sommige teamleden ...

Anderzijds moet elke stap in de hulpverlening door de jongere als helpend en ondersteunend ervaren worden. Wanneer we te veel druk op de leerling zetten - bv. door te zeggen "ik wil toch met

je moeder praten" -, zien we het vertrouwen wegebben. De jongere zal dan heel snel beginnen af te haken: afspraken afzeggen, gebeurtenissen minimaliseren, zeggen dat intussen alles is opgelost, dat er voorlopig geen gesprekken meer nodig zijn. Op die manier zijn we de leerling en elke kans voor opvang kwijt. In de beleving van de jongere is er dan weer een volwassene méér die zijn grenzen niet heeft gerespecteerd. En slachtoffers hebben al zo'n zwak vertrouwen in zichzelf en de anderen.

Balanceren tussen verschillende betekenissen van geweld en misbruik

Voor ons heeft geweld maar één betekenis: het moet onmiddellijk stoppen. Slachtoffers leren ons echter een onderscheid te maken tussen hun ervaringsniveau, de strafbare feiten en hun belevingsniveau: de betekenis dat dit misbruik heeft voor hen. Hierover doen zij ook voor ons in eerste instantie soms rare, onplaatsbare uitspraken.

Bv. "Dat hij mij misbruikt is erg, maar wat ik vooral niet wil, is dat hij vreemd zou gaan". "Dat hij mij misbruikt is erg, maar dat hij anders hele dagen ongelukkig en triestig rondloopt, vind ik nog erger". "Omdat hij mij het liefst ziet, omdat hij troost nodig heeft, omdat alles goed is om mij te vernederen, omdat hij anders naar mijn zusje gaat".

We zullen vanuit de betekenisverlening van de jongere moeten vertrekken en van daaruit zoeken naar een andere situatierichting.

Bv. "Hoe zou je hem op een andere manier kunnen helpen, gelukkig maken, blij maken, troosten, wat maakt dat hij je moet vernederen, hoe zie jij dat?"...

We werken naar een verruiming van de betekenis van het slachtoffer zijn. De leerling is meer dan alleen slachtoffer. Wanneer we de jongere enkel op zijn slachtoffer zijn aanspreken, maken we de leerling nog minder weerbaar. We gaan dan voorbij aan de sterke persoonlijkheidskenmerken, overlevingsstrategieën en vaardigheden van de leerling. En die hebben we broodnodig om het beschadigde zelfbeeld, het zelfwaardergevoel te herstellen. Hiervoor zijn alle levensdomeinen van belang.

Bv. "Ze is er toch maar in geslaagd om desondanks naar school te komen en voldoende cijfers te halen, ze werkt mee aan het schoolkrantje, welke vakken kan ze goed? Wat doet ze in de vrije tijd? Hoe zit het met vriendinnen? Hoe gaat het op de speelplaats? Hoe zit het met de integratie in de klasgroep? Hoe zit het met broers, zussen? In de bredere familie? In de buurt? Jeugdbeweging en /of sportclub?"

Ook leerkrachten kunnen op heel wat domeinen invloed uitoefenen:

Bv. "Naast wie zit ze in de klas?"

Leerkrachten kunnen hen stimuleren om aan activiteiten deel te nemen, waardoor hun zelfbeeld verbreedt, bv. meewerken aan de wereldwinkel op school, sport- of hobbyclubs op school, meewerken aan organisatie van bezoek aan bv. Night of the proms ...

Het valt op dat slachtoffers vaak een ondraaglijk zwaar verantwoordelijkheidsgevoel met zich meesleuren. Ook hier zoeken we naar een verbreding van betekenissen, bv. over hun verantwoordelijkheidsgevoel voor het geluk van papa, voor het samenblijven van papa en mama, van het gezin. Slachtoffers zitten met angst, boosheid, onmachtgevoelens en schuldgevoelens.

Bv. "Had ik de eerste keer maar, had ik toen maar iets gezegd tegen die leerkracht, zij had precies iets in de gaten."

Hulpverleners is balanceren tussen betekenissen van ouderschap en loyaliteiten

Wij zien ouders automatisch enkel als slecht en gewelddadig. Slachtoffers doen daar andere uitspraken over:

Bv. "Ik ben niet boos op hem, maar ik wil dat het weer wordt als vroeger. Hij is heel lief voor me, hij helpt me met mijn Frans, hij is de man die mama opnieuw gelukkig maakt, onze opa betekent zo veel voor iedereen in de familie..."

Deze uitspraken geven ons inspiratie om de jongere en zijn positie ten opzichte van de vader te versterken.

Bv. Hoe een 13-jarige dochter kan onderhandelen met haar vader over wat ze alleen of samen met hem kan doen, hoe gaan andere meisjes van 13 om met hun vader. Wat doen die samen en wat niet?

Een complex begeleidingswerk om het zelfwaardegevoel van de jongere te versterken

Dit begeleidingswerk is een complex denk- en zoekwerk, waarvan het te beogen effect is: het versterken van het zelfwaardegevoel van de leerling. Niet wat wij in eerste instantie denken, willen en verwachten, is belangrijk. Wij bieden de jongere keuzemogelijkheden aan, ondersteunen dit keuzeproces en gaan deze weg volgens zijn tempo om: aangifte te doen, een confrontatie aan te gaan, vaderhulp toe te laten, met de ouders contact te leggen, voorlopig "niets" te doen, of nog een andere weg te gaan. Pas met een hersteld en versterkt zelfwaardegevoel zal de jongere kunnen leven met wat geweest is, het gebeurde kunnen integreren, niet enkel overleven, maar ten volle opnieuw leven.

Deze "trage" weg van zorg en respect is de snelste weg.

De CLB's en hun hulpverlening inzake kindermishandeling: Uitdagingen

Eerste opvang en hulpverlening inzake kindermishandeling zal ongetwijfeld een opdracht blijven voor iedereen die met kinderen en jongeren werkt: dus zeker voor de scholen, zeker voor de CLB's. De scholen hebben de hulp nodig van professionele, multidisciplinaire CLB-teams voor de begeleiding van onder meer deze problemen en voor hulp bij preventie. Elke nieuwe probleemsituatie is uniek en complex en vraagt dus maatwerk en overleg van meet af aan. De CLB's kunnen hier een belangrijke draaischijffunctie waarnemen tussen de leerling, school en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling. Om dit kwaliteitsvol te kunnen doen hebben de CLB's hier duidelijk meer mensen en middelen voor nodig!

Er moet voortdurend aandacht besteed worden aan de navorming en begeleiding van de CLB-medewerkers, en ook van de leerkrachten. Daarvoor is samenwerking nodig tussen de CLB-nascholing en de pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijs. Visie, positie, methodieken zowel voor hulpverlening als voor preventieactiviteiten worden overlegd tussen VCLB en Pedagogische Begeleidingsdiensten en Nascholers. Zo bereiken we een betere afstemming.

Het VCLB-Vormingscentrum biedt nascholing, begeleiding op maat en intervisie aan de VCLB-medewerkers o.m. in verband met Omgaan met Kindermishandeling, Seksueel

misbruik, De school en Echtscheiding, Relationele en Seksuele Vorming. De vragen naar deze nascholing nemen toe – de middelen?

Het Project Onderwijs Vertrouwenscentra (POV) neemt ook sensibiliserende en informerende rol op: zij brengen leerkrachten, CLB'ers en andere hulpverleners samen op hun vormingsdagen.

Een goede samenwerking met de teams van de Vertrouwenscentra Kindermishandeling voor overleg, coaching en doorverwijzing blijft onmisbaar voor de CLB's!

Seksueel misbruik is niet gebonden aan bepaalde milieus of aan onderwijsvormen. Het komt net zo goed voor bij ASO-leerlingen als bij BSO-leerlingen. In de CLB's wordt weinig 'gewicht' - en dus weinig personeel - voorzien voor het ASO. Hoe moet dat dan daar met de bereikbaarheid en beschikbaarheid voor die leerlingen?

De CLB's werken in een onafhankelijke opstelling van de school, toch zeer dicht bij kinderen en jongeren. Elk kind en elke jongere dient optimaal tot zijn recht te komen. "Er is slechts één absoluut recht: het recht van het kind", aldus prof. F. Hutsebaut (10.06.98-ICORstudiedag Antwerpen).

CLB-teams werken ook dichtbij leerkrachten en ouders. Die hebben ondersteuning en hulp nodig in hun vaak moeilijke opvoedings- en preventieopdracht. CLB'ers hebben die know how.

Scholen, leerlingen, leerkrachten en ouders hebben behoefte aan continuïteit in hun begeleiding: geen éénmalige projecten die van bovenaf gedropt worden – geen extra aanspreekpunten of hulpteam voor elk apart thema of probleem.

Primaire en secundaire preventie op school blijven noodzakelijk. Ook de CLB's moeten blijven meewerken aan preventieve acties op school met betrekking tot bv. relationele en seksuele opvoeding en kinderrechteneducatie. Het bespreekbaar maken van die thema's op school heeft niet alleen een vormend effect, maar heeft ook een belangrijke invloed op het schoolklimaat. Elke participant in het schoolgebeuren kan veiliger en vlugger met zijn zorgen en hulpvragen terecht.

Opvoeden tot weerbaarheid en kinderen leren “neen”zeggen?

Veel volwassenen voelen vooral zichzelf wat geruster als ze hun kinderen 'weerbaar' maken. We trekken het belang van een gezond zelfwaardegevoel en innerlijke weerbaarheid niet in twijfel. Vaak gaat het echter over een valse weerbaarheid en valse veiligheid m.b.t. het voorkomen van seksueel misbruik.

Het zijn eerst en vooral de volwassenen die de grenzen van kinderen overschrijden. Zij gaan te ver, zij plegen machtsmisbruik. De volwassene, fysiek en psychisch sterker, is verantwoordelijk. Het is niet het kind dat over zijn grenzen laat gaan. Omdat daders meestal in de vertrouwde omgeving van het kind leven, kunnen zij het misbruik geleidelijk aan opbouwen en druk op zwijgen zetten.

Hoe en wanneer kunnen kinderen 'nee' zeggen? Ze voelen zich nog meer schuldig als hun toch iets overkomt. Hun ouders hadden hen immers naar een gevechtssport gestuurd, leren nee zeggen, een wachtwoord geleerd voor als een onbekende hen kwam ophalen ...

Weerbaarheidsprogramma's houden het risico in dat de oorlog tussen de seksen weer oplaait. Vrouwen zouden namelijk slechts in een beperkt aantal gevallen dader zijn. Preventie heeft echter te maken met de opvoeding van zowel meisjes als jongens.

Een ander, weliswaar niet bedoeld, effect van weerbaarheidstrainingen kan zijn dat de preutsheid opnieuw uitgevonden wordt. Leerkrachten en soms ook ouders worden bang om alleen met een kind te zijn of om een kind of jongere aan te raken ... Angst staat vaak het gezond verstand in de weg. Al met al lopen relatie, liefde en seksualiteit op die manier het gevaar opnieuw in een negatief daglicht te staan: "Pas op voor..." en "Kijk uit".

Relationele en seksuele vorming moet in een positieve en ook ludieke sfeer gebeuren, niet in een sfeer van kommer en kwel. Groeien naar relatiebekwaamheid en zinvolle seksualiteitsbeleving moet positief benaderd worden: liefde en seks kunnen ook leuk zijn!

Mieke KESTERS, VCLB-Vormingscentrum, Project Relationele en Seksuele Vorming

vclb.begeleiding@clb-net.be